

තක්සේරු වන ව්‍යාපාර ආදායම (Assessable Business Income)

Lecturer:

Mr. Nuwan Sameera

ACA, ACPM, CTA(Reading), ACCA (finalist), M.Sc. in MGT
SJP, B.Sc. (Accounting) Special 1st Class SJP, CTHE (RUSL),
Lecturer at State University in Sri Lanka

Taxation with Nuwan Sameera

1

ඉගෙනුම් ඵල

මෙම පරිච්ඡේදය අවසානයේදී ඔබට,

- ✓ ව්‍යාපාර ආදායම් යටතට අයත් වන දායම් මූලාශ්‍ර හඳුනාගැනීමට
- ✓ තක්සේරුවන ව්‍යාපාර ආදායම් ගණනයේ දී අඩු කිරීමට ඉඩ නොදෙන වියදම් හඳුනාගැනීමටත්
- ✓ තක්සේරුවන ව්‍යාපාර ආදායම් ගණනයේදී විශේෂයෙන් අඩු කිරීමට ඉඩ දෙන වියදම් හා සම්බන්ධ සීමා හඳුනාගැනීමටත්
- ✓ තක්සේරුවන ව්‍යාපාර ආදායම් ගණනය කරන ආකාරය සම්බන්ධවත් මනා අවබෝධයක් ලබාගත හැක

Taxation with Nuwan Sameera

2

හැඳින්වීම

2017 අංක 24 දරණ දේශීය ආදායම් පනත අනුව යම් පුද්ගලයෙකුගේ බද්දට යටත් වන ආදායම ප්‍රභවයන් 04 කි.

1. සේවා නියුක්ති ආදායම
2. ව්‍යාපාරයේ ආදායම
3. ආයෝජන ආදායම
4. වෙනත් ආදායම

පුද්ගලයෙකු ව්‍යාපාරයක නිරතවෙමින් ලැබෙන ආදායම මෙම ගණනය සඳහා යොදාගත යුතුයි

මෙහි ව්‍යාපාරය යනු, පනතේ 195 වගන්තියේ නිර්වචනයට අනුව ,එම වැඩ පිළිවෙලෙහි කාලසීමාව කෙතරම් කෙටි වුවද යම් වෙළඳාමක්, වෘත්තියක්, රැකියාවක් හෝ ව්‍යාපාරික ස්වරූපයක් සහිත තනි වැඩ පිළිවෙලක් වන අතර එයට අතීත, වර්තමාන හෝ අනාගත යම් ව්‍යාපාරයක් ඇතුළත් වේ,

වෙළඳාමක් හඳුනා ගැනීමේදී සැලකිලිමත් විය යුතු සාධක

❖ **විකුණන දේ** - පෞද්ගලිකව භාවිතා කළ නොහැකි

❖ **හිමිකාරීත්වයේ කාලසීමාව** - ඉතා කෙටි කාලසීමාවක් සඳහා වත්කම් හිමිකාරීත්වයේ තිබෙනම් එය අයෝජනයක් වෙනුවට වෙළඳාමක් ලෙස අදහස් කරයි.

❖ **පුනරාවර්තනය** - ගනුදෙනුව නැවත නැවත කිරීම වෙළඳාමක් ලෙස යෝජනා කරයි.

❖ **අතිරේක කටයුතු** - යම් වත්කමක් විකිණිය හැකි භාණ්ඩයක් බවට පත්කිරීමේ ක්‍රියාවලිය වෙළඳාමක් ලෙස අදහස් කරයි.

❖ **අභිප්‍රේරණය** - ලාභයක් හෝ ලාභයක් ලබා ගැනීමේ අරමුණෙන් වෙළඳාම් කිරීම අවශ්‍ය වේ.

❖ **විකිණීමේ අභිප්‍රාය** - වෙළඳාමකදී සාමාන්‍යයෙන් විකුණනු ලබන්නේ ලාභ ලබා ගැනීමේ අපේක්ෂාවෙන් මිලදී ගත් භාණ්ඩ වේ.

බද්දට යටත් කිරීම

- ❖ ව්‍යාපාරයක් සිදු කරන තැනැත්තා තනි පුද්ගල, හවුල් හෝ සමාගමක් වශයෙන් ඔහු සිදු කරන එම කාර්යය මත ගිණුම් ක්‍රියාවලිය තුළ ආදායම් වියදම් ගලපා ලාභය හෝ අලාභය ගණනය කරයි
- ❖ මෙම කටයුතු සඳහා පොදුවේ පිළිගත් ගිණුම්කරණ සංකල්ප භාවිතා කරන අතර එම සංකල්ප එලෙසින්ම බදුකරණය සඳහා ද පිළිගනී.
- ❖ එමනිසා මෙම ගණනය කිරීම් සඳහා උපචිත පදනම් (Accrual Basis) ගිණුම් ක්‍රමය යොදාගත යුතුය.
- ❖ ගිණුම් ක්‍රියාවලිය තුළ ව්‍යාපාරයට අදාළ ආදායම් සහ වියදම් හඳුනාගෙන ඇත්ත් බදුකරණ ක්‍රියාවලිය තුළදී ද ඇතුළත් විය යුතු ආදායම් සහ වියදම් ගැලපීම් පිළිබඳ දක්වා ඇත.

Taxation with Nuwan Sameera

5

බදු පරමාර්ථ සඳහා සැපයුම් ප්‍රකාශය

- ❖ ඒ අනුව ගිණුම්කරණ ක්‍රියාවලිය තුළ ගණනය කර ඇති ලාභය/(අලාභය) එලෙසම යොදාගෙන එම ලාභය/(අලාභය) බදු පනතේ සඳහන් නීතියට අනුකූල ද? නොවිද? යන්න සැසඳුමක් පිළියෙල කළ යුතුය. එය පහත පරිදි වේ

විස්තරය	+	-
ගිණුම්කරණ අනුව		
ලාභය	xxx	
අලාභය		xxx
අඩු කළ නොහැකි වියදම්	xxx	-
අඩු නොකළ අඩු කළ හැකි වියදම්	-	xxx
බැර නොවූ එකතු විය යුතු ආදායම්	xxx	-
	xxx	xxx
බදු සඳහා ගැලපූ ලාභය/(අලාභය)	xxx	

Taxation with Nuwan Sameera

6

ව්‍යාපාර ආදායමක් ලෙස ඇතුළත් විය යුතු ආදායම්

- සේවා ගාස්තු
- වෙළඳ තොගය (විකුණුම්)
- ව්‍යාපාරයක ප්‍රාග්ධන වත්කම් හෝ වගකීම් උපලබ්ධි ලාභ (වගන්තිය 17 සාකච්ඡා කරන විට විස්තර කරයි)
- ව්‍යාපාරයක ක්ෂය කළ හැකි වත්කම් උපලබ්ධි ලාභ (වගන්තිය 16 සාකච්ඡා කරන විට විස්තර කරයි)
- ව්‍යාපාරය පවත්වා ගැනීමට හෝ නැවැත් වීමට ලැබූ මුදල්
- ව්‍යාපාරය මත ලැබූ ත්‍යාග
- ව්‍යාපාරයට අනුයෝජිත වූ වෙනත් ආදායම් ඇතුළු දෑ අයිති වේ.

ව්‍යාපාරය හා ඵලදායීව සම්බන්ධ වී ඇති ආදායම්

- ❖ ව්‍යාපාර සමඟ ඇතිවන යම් ආකාරයක බැඳියාවක්, ආශ්‍රිත කටයුත්තක් හෝ සම්බන්ධයක් ඉන් අදහස් වේ. එමනිසා එය ව්‍යාපාර ආදායම්වලින් ඇති වූවක් ලෙස සැලකේ
- ❖ නිෂ්පාදන සමාගමක් සම්බන්ධයෙන් සැලකීමේදී, අමතර ගබඩා ඉඩකඩ කෙටි කාලයක් සඳහා කුලියට දුන්නේ නම් එයින් උපයනු ලබන කුලී ආදායම ව්‍යාපාර කටයුතුවලට ඵලදායී ලෙස සම්බන්ධ වන අතර එම කුලී ආදායම ව්‍යාපාර ආදායමක් ලෙස සැලකේ.

ව්‍යාපාර ලැබීම් සහ ලාභ ගණනය කිරීමේදී පහත සඳහන් බැහැර කරනු ලැබිය යුතුය.

❖ නිදහස් කරන ලද මුදල් ප්‍රමාණ සහ අවසාන රඳවා ගැනීමේ ලැබීම්

❖ යම් තැනැත්තෙකුට සේවා නියුක්තියෙන් ලැබෙන ආදායම ගණනය කිරීමේදී ඇතුළත් කරනු ලබන මුදල් ප්‍රමාණයන්.

වියදම් අඩු කිරීම්

❖ දේශීය ආදායම් පනතේ අඩු කිරීම් සියළුම ආදායම් ප්‍රභවයන්ට අදාළව සාකච්ඡා කරන අතර, සාමාන්‍යයෙන්

අඩු කිරීම් ප්‍රධාන කාණ්ඩ තුනකට අයත් වේ.

- සාමාන්‍ය අඩු කිරීම් (10 වැනි වගන්තිය)
- ප්‍රධාන අඩු කිරීම් (11 වැනි වගන්තිය)
- විශේෂිත අඩු කිරීම් (12 - 19 සහ 24 වැනි වගන්තිය)

එමෙන්ම ව්‍යාපාර ආදායම් ගණනයේදී ඊට අදාළ වියදම් නිසිපරිදි අඩු කර ඇත්නම් වෙනත් ගැලපීමක් අවශ්‍ය නොවන අතර වියදම් අඩුකිරීම් පිළිබඳ නියමයන් පනතේ 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 සහ 24 වන වගන්තින්හි විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත

✓ එම වගන්ති මගින් ඉඩ නොදෙන වියදමක් හෝ ප්‍රමාණයක් අදාළ පරිදි නැවත ගැලපිය (එකතු) යුතු අතර

✓ එම වගන්ති මගින් ඉඩදෙන අතිරේක වියදම් බදු ගැලපුම් වලදී අඩු කළ යුතු වේ.

එමනිසා මෙම වගන්ති මගින් දක්වා ඇති නියමයන් මොනවාද යන්න වටහා ගැනීම වැදගත් වේ.

සාමාන්‍ය අඩු කිරීම් - 10 වන වගන්තිය (අඩු කිරීමට ඉඩ නොදෙන වියදම්)

මෙම වගන්තිය තුළ ආදායම ඉපයීමට අදාළ නොවන පහත වියදම් ඉඩ නොදේ. එවැනි වියදම් වෙනොත් ඒවා නැවත ගලපන්න. ඒවානම්,

- තැනැත්තෙකුගේ ගෘහස්ථ වියදම් - රාජපක්‍ෂ එදි දේශීය ආදායම් නඩුව
- මෙම පනත මගින් අය කරනු ලබන ආදායම් බදු හෝ දේශීය ආදායම් කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා විසින් නිශ්චිතවම දක්වා ඇති බදු
- ලිඛිත නීතියක් කඩ කිරීම මත රජයකට හෝ දේශපාලන උප බෙදීමකට ගෙවන දණ්ඩන සහ දඩ මුදල් (Fines and Penalties)
- නිදහස් කරන ලද මුදල් හෝ අවසන් රඳවා ගැනීමේ ගෙවීම් ඉපයීමට දැරූ වියදම්
- සේවා නියුක්ති ආදායම ගණනය කිරීමේදී ඇතුළත් නොවූ නමුත් සේවායෝජක ගෙවූ යම් ගෙවීමක්
- අනුමත නොවූ විශ්‍රාම, අර්ථ සාධක හෝ ඉතිරි කිරීමේ අරමුදල් සඳහා කළ ගෙවීම්
- සංග්‍රහ කටයුතු සඳහා වෙන් කරන ලද හෝ දරන ලද වියදම්
- මේ දක්වා දරා නොමැති අනාගත වියදමක් වෙනුවෙන් ගිණුම් වලින් සංචිත වලට මාරු කිරීම් (වෙන්කිරීම්)
- සුදු, ඔට්ටු ලොකරය සඳහා දරන ලද වියදම් (එවැනි ව්‍යාපාර හැර)
- කොමසාරිස්වරයා විසින් නිශ්චිතව දක්වා ඇති බදු හෝ වෙනත් අය කිරීම්
- රඳවාගත් බදු අඩු කළ යුතු ගෙවීමකින් එම රඳවාගත් බදු අඩු කර නොමැති විට එම වියදම

11 වන වගන්තිය (ප්‍රධාන අඩු කිරීම්)

මෙහිදී වියදමක් අඩු කිරීමට කොන්දේසි තුනක් සැපිරිය යුතුය. මෙම කොන්දේසි ආයෝජන ආදායම් සඳහා ද අදාළ වේ. එනම්,

- ✓ එම ව්‍යාපාරය සඳහා දැරූ
- ✓ ආදායම් ඉපයීම සඳහා දැරූ
- ✓ අදාළ තක්සේරු වර්ෂය තුළ දරන ලද

නමුත් වෙනත් වගන්තියකින් ඉඩ දී නොමැති නම් ප්‍රාග්ධන ස්වභාවයේ වියදම් අඩු කළ නොහැකි

ප්‍රාග්ධන ස්වභාවයේ වියදමක් යනු- යම් වියදමක ප්‍රතිලාභය මාස දොළහකට වැඩි කාලයක් ලැබේ නම් එවැනි වියදම් ප්‍රාග්ධන වියදම් වෙයි.

11 වන වගන්තිය (ප්‍රධාන අඩු කිරීම්)

මෙහිදී විශදමක් අඩු කිරීමට කොන්දේසි තුනක් සැපිරිය යුතුය. මෙම කොන්දේසි ආයෝජන ආදායම් සඳහා ද අදාළ වේ. එනම්,

- ✓ එම ව්‍යාපාරය සඳහා දැරූ
- ✓ ආදායම් ඉපයීම සඳහා දැරූ
- ✓ අදාළ තක්සේරු වර්ෂය තුළ දරන ලද

නමුත් වෙනත් වගන්තියකින් ඉඩ දී නොමැති නම් ප්‍රාග්ධන ස්වභාවයේ විශදම් අඩු කළ නොහැකි

ප්‍රාග්ධන ස්වභාවයේ විශදමක් යනු- යම් විශදමක ප්‍රතිලාභය මාස දොළහකට වැඩි කාලයක් ලැබේ නම් එවැනි විශදම් ප්‍රාග්ධන විශදම් වෙයි.

12 වන වගන්තිය - පොලී විශදම්

මෙම වගන්තිය තුළ ව්‍යාපාරයේ ආදායම් ඉපයීමට හෝ ආදායම් ඉපයීමට වත්කම් මිලදී ගැනීමකට ගත් ණය මත පොලී අඩු කළ හැකි බව දක්වා ඇත. (මේ සමඟ 18 වන වගන්තියද සලකා බැලිය යුතුය.) තුනී ප්‍රාග්ධනීකරණ රීතිය.

18 වන වගන්තිය - මූල්‍ය පිරිවැයෙහි අඩු කළ හැකි මුදල

මෙම වගන්තිය අදාළ වන්නේ බැංකු හෝ මූල්‍ය ආයතන නොවන තැනැත්තන්ට වේ. එවැනි තැනැත්තෙකුට මූල්‍ය පිරිවැය දැරීමේදී අඩු කළ හැකි උපරිම සීමා පනතේ දක්වා ඇත. එම ගැලපීම් පහත පරිදි වේ

ඉඩ දෙන මූල්‍ය පිරිවැය

මූල්‍ය පිරිවැය	
ණය ප්‍රාග්ධනය	(4 x වර්ෂ අවසාන හිමිකම)

- ✓ ණය ප්‍රාග්ධන යන්නට මූල්‍ය පිරිවැය දරන ලද මූල්‍ය සාධන පත්‍රවල වටිනාකම ගත යුතුය.
- ✓ හිලව් නොකරගත් ප්‍රමාණයක් වේ නම් ඉදිරි තක්සේරු වර්ෂ 06 ක් තුළ හිලව් කර ගත හැකිය.
- ✓ සංචිත යනු ප්‍රත්‍යාගණන සංචිත හැර අනෙකුත් සංචිත වේ.

18 වන වගන්තිය - මූල්‍ය පිරිවැයෙහි අඩු කළ හැකි මුදල

Section 18 යටතේ සංචිත (Reserves) එක ගණනය කිරීමේදී, සමාගම ලැබූ අනිත පාඩු (Negative retained earnings / Accumulated losses) කොටස් ප්‍රාග්ධනයෙන් (Issued share capital) අඩු නොකළ යුතුය.

ප්‍රායෝගික උදාහරණය

සමාගමක තොරතුරු:

- නිකුත් කළ කොටස් ප්‍රාග්ධනය (Issued share capital): රු. මිලියන 100
- ධනාත්මක සංචිත (Positive reserves): රු. මිලියන 20
- එක්රැස් වූ අලාභ / පාඩුව (Accumulated losses): රු. මිලියන 40

නිවැරදි ගණනය කිරීම:

පාඩුව (රු. මිලියන 40) අමතක කර, ප්‍රාග්ධනය සහ ධනාත්මක සංචිත පමණක් එකතු කරයි.

Section 18 Base = රු. මිලියන 100 + රු. මිලියන 20 = රු. මිලියන 120

වැරදි ක්‍රමය (මෙසේ නොකළ යුතුය): ප්‍රාග්ධනයෙන් පාඩුව අඩු කිරීම වැරදිය.

රු. මිලියන 100 + රු. මිලියන 20 - රු. මිලියන 40 = රු. මිලියන 80 (වැරදිය)

13 වන වගන්තිය - වෙළඳ තොග සඳහා වියදම්

වෙළඳ තොගය පිළිබඳව අදාළ ගිණුම් ප්‍රමිතියේ සඳහන් කරුණු මෙම වගන්තිය මගින් පහත පරිදි ස්ථාපනය කර ඇත. එනම් පහත තොග වියදම් ඉඩ දෙනු ලැබේ

✓ ආරම්භ වෙළඳ තොගයේ වටිනාකම	XXX
සහ	
✓ වසර තුළ එම වෙළඳ තොගයට ඇතුළත් විය යුතු වටිනාකම (ගැණුම්)	XXX
✓ එම අගයෙන් වසර අග වෙළඳ තොගයේ අගය	(XX)
වෙළඳ තොග භාවිතය (විකුණුම් පිරිවැය)	XXX

“වෙළඳ තොග” යන්නෙන් යම් තැනැත්තෙකුගේ ව්‍යාපාරයක සාමාන්‍ය ව්‍යාපාරික කටයුතු වලදී විකුණනු ලබන හෝ විකිණීමට අපේක්ෂා කරනු ලබන එම තැනැත්තා සතු වත්කම්, එම වත්කම් මත කෙරීගෙන යන කාර්යය එම වත්කම් වලට, අන්තර්ගත කළ හැකි යම් ද්‍රව්‍ය පිළිබඳ තොග සහ පරිභෝජනය කළ හැකි ද්‍රව්‍ය ඇති ගබඩා අදහස් වේ. (195 වගන්තිය)

“ප්‍රාග්ධන වත්කම්” සහ “ක්ෂය කළ හැකි වත්කම්” වෙළඳ තොග යන නිර්වචනයට අයත් නොවේ.

14 වන වගන්තිය - අළුත් වැඩියා සහ වැඩි දියුණු කිරීම්

මෙහිදී අදාළ අළුත්වැඩියා හෝ වැඩි දියුණු කිරීම් වියදම් ක්ෂය වන වත්කමක් සම්බන්ධයෙන් දරා ඇති විට ඒවා අයහාර හෝ ප්‍රාග්ධන ස්වභාවයේ වුවද පහත පිරිවැය යටතට ඉඩ දෙනු ලැබේ

වැඩි දියුණු කිරීම් යන්නට ක්ෂය කළ හැකි වත්කමේ තාවකාලික වැඩිවන ආකාරයේ අලුත්වැඩියා හා වැඩි දියුණු කිරීම් අදාළ නොවේ

“වැඩිදියුණු කිරීම්” යන්නෙන් අදහස් වන්නේ, ක්ෂය වන වත්කමක වටිනාකම ඉහළ නංවන අයුරින් ඊට එකතු කිරීම් හෝ වෙනස්කම් සිදු කිරීම සඳහා යම් පුද්ගලයෙකු විසින් දරනු ලබන වියදමයි; එහෙත්, ක්ෂය වන වත්කමක වටිනාකම තාවකාලිකව ඉහළ නංවන එම වත්කම නඩත්තු කිරීම හෝ අලුත්වැඩියා කිරීම සඳහා දරනු ලබන වියදම් ඊට ඇතුළත් නොවේ.

වැඩිදියුණු කිරීමේ පිරිවැය (Improvement Cost) පහත සීමාවන්ට යටත්ව අඩුව කළ (Deduct) යුතුය:

ගොඩනැගිලි (Building): 5%

අවක්ෂය වන වෙනත් වත්කම් (Other depreciable assets): 20%

ඉහත ප්‍රතිශත ගණනය කරනු ලබන්නේ පසුගිය වර්ෂය අවසානයේ පැවති වත්කමේ **ශුද්ධ අගය** (Written Down Value) මතය.

ඉහත සීමාවන් නිසා යම් වැඩිදියුණු කිරීමේ වියදමක් ඒ වර්ෂයේදී අඩුව කිරීමට නොහැකි වුවහොත්, එම ඉතිරි (අතිරික්ත) වියදම් ප්‍රමාණය අදාළ වර්ෂයේ වත්කමේ ක්ෂය වීමේ පදනමට (Depreciation Basis) එකතු කළ යුතුය.

14 වන වගන්තිය - අළුත් වැඩියා සහ වැඩි දියුණු කිරීම්

තේරුම සරලව

පළමු පියවර: ඔබ ඔබේ ව්‍යාපාරික වත්කමක් වැඩිදියුණු කිරීමට (Improvement) වියදම් කළ විට, මුළු වියදමම එකවර එකම අවුරුද්දේ බද්දෙන් කපා හැරීමට (Deduct කිරීමට) බැහැ.

සීමාව (Limit): එක අවුරුද්දකට කපා හැරිය හැකි උපරිම සීමාව වන්නේ, පසුගිය වසර අග පැවති ශුද්ධ අගය (Written Down Value) ගොඩනැගිලි සඳහා 5% ක් සහ වෙනත් වත්කම් (උදා: යන්ත්‍ර සූත්‍ර, වාහන) සඳහා 20% ක් පමණි.

අතිරික්ත වියදම (Excess Expense): එම සීමාවට වඩා වැඩියෙන් ගිය වියදම් ප්‍රමාණය අපතේ යන්නේ නැත; එය ඊළඟ වසරවලදී ක්ෂය කිරීම (Depreciation) සඳහා අදාළ වත්කමේ මුළු වටිනාකමට එකතු කරනු ලැබේ.

ක්ෂය වන වත්කමක පසුගිය වර්ෂය අවසානයේ පැවති වත්කමේ ශුද්ධ අගය (Written Down Value) බිංදුවක් (Zero) වන අවස්ථාවක, වැඩිදියුණු කිරීමේ පිරිවැය අඩුව කිරීම (Deduct කිරීම) පහත සීමාවන්ට යටත්ව සිදු කළ යුතුය:

- ගොඩනැගිලි (Building): සමාන වසර 12 ක් ඇතුළත
- අවක්ෂය වන වෙනත් වත්කම් (Other depreciable assets): සමාන වසර 03 ක් ඇතුළත

Taxation with Nuwan Sameera

19

15 වන වගන්තිය - පර්යේෂණ හා සංවර්ධන වියදම් සහ කෘෂි කාර්මික කටයුතු ආරම්භ කිරීමේ වියදම්

මෙම වගන්තිය මගින් අවශ්‍යතා සපුරාලන ඉහත වියදමක් ඒවා අයහාර හෝ ප්‍රාග්ධන ස්වභාවයේ වුවද ඉඩ දෙනු ලැබේ.

- **පර්යේෂණ හා සංවර්ධන වියදම් (Research & Development Expenditure)**

ව්‍යාපාරයේ වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා විද්‍යාත්මක, කාර්මික, කෘෂිකාර්මික හෝ වෙනත් පර්යේෂණ හෝ නව නිපැයුම් සඳහා වූ ව්‍යාපාරය සංවර්ධනය කිරීම සඳහා වන හෝ නිෂ්පාදන ක්‍රියාවලි වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා දැරූ වියදම් ඉඩ දෙනු ලැබේ.

නමුත් පර්යේෂණ කටයුතු සඳහා මිලදී ගන්නා ලද උපකරණ වියදම් අඩු කිරීමට ඉඩ නොදේ

- **කෘෂි කාර්මික කටයුතු ආරම්භ කිරීමේ වියදම් යන්නෙන්**

ඉඩමක් වගාවට හෝ සත්ව පාලනයට සූදානම් කිරීමේ වියදම්

එම ඉඩමේ පැළ වගා කිරීමේ වියදම්

එම ඉඩමේ සතුන් ඇති කිරීම සඳහා සතුන් මිලදී ගැනීමේ වියදම්

මසුන් ඇති කිරීම සඳහා ටැංකි, පොකුණු, ජලය සැකසීම, මසුන් මිලදී ගැනීමට දරන වියදම් ආදිය සම්පූර්ණයෙන් ඉඩ දෙනු ලබයි.

Taxation with Nuwan Sameera

20

15 වන වගන්තිය - අලෙවිකරන හා සන්නිවේදන වියදම්

2021/04/01 දින සිට ව්‍යාපාරයේ ආදායම් ඉපයීම සඳහා දායක වූ අලෙවි කරන හා සන්නිවේදන වියදම් ඒවා ප්‍රාග්ධන සහ අයබාර ස්වභාවයේ වුව ද වියදමක් ලෙස අඩුකර ගැනීමට දෙනු ඇත.

මෙම වගන්තියට අනුව අලෙවිකරණ හා සන්නිවේදන වියදම් පහත පරිදි නිර්වචනය කර ඇත.

- පුද්ගලයෙකු හෝ ඔහු වෙනුවෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ ඕනෑම ආයතනයක් විසින් වෙළෙඳපල පර්යේෂණයක් සිදු කිරීම;
- අලෙවිකරණය, ප්‍රචාරණ සහ සන්නිවේදනල ව්‍යාපාරයේ සංවර්ධනය හෝ නිෂ්පාදනය ශ්‍රී ලංකාව තුළ සිදු කරන ප්‍රමාණයට;
- ප්‍රධාන ධාරාවේ මාධ්‍යවල හෝ රූපවාහිනිය, ගුවන්විදුලිය, මුද්‍රිත හෝ ඵලිමහන් ප්‍රචාරණය ඇතුළු සමාජ මාධ්‍යවල ප්‍රචාරණය;
- එවැනි පුද්ගලයෙකු විසින් හෝ ඔහු වෙනුවෙන් ඕනෑම ප්‍රාදේශීය ආයතනයක් විසින් සිදු කරනු ලබන නිෂ්පාදන දියත් කිරීම් හෝ ප්‍රචාරණ සක්‍රිය කිරීම්;
- පුද්ගලයෙකු විසින් හෝ වෙනුවෙන් ප්‍රාදේශීය ආයතනයක් විසින් භාණ්ඩ විකුණන අවස්ථාවේ ප්‍රචාරණ කටයුතු සඳහාම මුද්‍රණය කරන ලද මුද්‍රිත ද්‍රව්‍ය.

16 වන වගන්තිය - ප්‍රාග්ධන දීමනා සහ තුලනය කිරීමේ දීමනා

ක්ෂය විය හැකි වත්කමක් පිළිබඳව සැලකීමේදී ව්‍යාපාරයේ ආදායම් ඉපයීම සඳහා අයිතිකරු විසින් අත්පත් කරගත් (කල්බදු වත්කම්ද ඇතුළුව) වර්ෂය තුළ ආදායම් ඉපයීමට භාවිතා කළ, ක්ෂය විය හැකි වත්කමක් සඳහා පහත නියමයන්ට අනුකූලව ප්‍රාග්ධන දීමනා අඩුකර ගැනීමට මෙම වගන්තිය තුළින් ඉඩ දී ඇත.

- ✓ ගිණුම්කරණ ක්ෂය වසරේ දක්වා ඇති අගය ඉඩ නොදෙන වියදමකි. එය නැවත ගැලපිය යුතුය.
- ✓ කොන්දේසි සපුරන ක්ෂය විය හැකි වත්කම් සඳහා ප්‍රාග්ධන දීමනා පහත ආකාරයට ගණනය කර අඩු කළ යුතුය.
- ✓ මිලදී ගත් වර්ෂය සඳහා ක්ෂය පදනම (Depreciation Basis) මත අදාළ අනුපාතිකව ප්‍රාග්ධන දීමනා ලබාගත යුතුය. ක්ෂය පදනම වන්නේ පිරිවැය හෝ ඊට පසු එයට එකතු කළ අගයන්ගේ වටිනාකමයි.
- ✓ සරළ මාර්ග ක්‍රමයට ප්‍රාග්ධන දීමනා ගණනය කළ යුතුය.
- ✓ ඉවත් කරන වසරේ ප්‍රාග්ධන දීමනා අය නොකළ යුතුය.
- ✓ මිලදී ගත් වර්ෂයටම ප්‍රාග්ධන දීමනාව ගණනය කරයි.

16 වන වගන්තිය - ප්‍රාග්ධන දීමනා සහ තුලනය කිරීමේ දීමනා

ක්ෂය කළ හැකි වත්කමක් යනු (Depreciable Asset)

යම් ව්‍යාපාරයකින් ආදායම් උපදවීමිති ලා සේවනියුක්ත කරනු ලැබ සිටින ප්‍රමාණයක් දක්වා පමණක් වන්නා වූද, වැහැරීම් සහ ගෙවියාම්, භාවිතය හෝ කාලය පසු වී යාම හේතුවෙන් එහි වෙළඳ අගය අඩු විය හැකි වන්නා වූද යම් වත්කමක් අදහස් වේ

නමුත් ඊට,

කීර්තිනාමය, යම් ඉඩමක් හා ඇති සම්බන්ධතාවයක්, යම් අස්ථිත්වයක සාමාජිකත්වය සම්බන්ධතාවයක් සහ වෙළඳ නොගය ඇතුළත් නොවේ

ප්‍රාග්ධන වත්කම් යනු,

වෙළඳ නොග හා ක්ෂය කළ හැකි වත්කම් හැර පහත ඕනෑම වත්කමක්,

- ඉඩම් හෝ ගොඩනැගිලි
- සමාගමක හෝ හවුල් ව්‍යාපාරයක සාමාජික අයිතිය
- සුරැකුම්පත් හෝ අනෙකුත් මූල්‍ය වත්කම්

Taxation with Nuwan Sameera

23

16 වන වගන්තිය - ප්‍රාග්ධන දීමනා සහ තුලනය කිරීමේ දීමනා

- පනතේ 4 වන උප ලේඛනයේ සඳහන් ආකාරයට ප්‍රාග්ධන දීමනා ලබාගත යුතුය. ඒ සඳහා පහත වගුව භාවිතා කරන්න.

2018/04/01 දින හෝ ඊට පසුව මිලදී ගත්/අත්පත් කරගත් වත්කම් සම්බන්ධව,

පන්තිය	ක්ෂය විය හැකි වත්කම්	වර්ෂ ගණන
01	පරිගණක උපකරණ සමඟ පරිගණක සහ දත්ත භාස්‍යරූපිත මෙවලම්.	05
02	බස් රථ සහ කුඩා බස් රථ, බඩු වාහන, ඉදිකිරීම් සහ භූමි ඵලන මෙවලම්, බැඳි සාමාන්‍ය කාර්යය හෝ විශේෂිත ප්‍රක් රථ, ට්‍රේලර් සහ ට්‍රේලර් සහිත කන්ටේනර් සහ නිෂ්පාදනයේදී භාවිතා කරන පිරිසිදු සහ යන්ත්‍ර සූත්‍ර	05
03	දුම්රිය පාර මත ධාවනය කෙරෙන කාර් රථ, සංගම් යන්ත්‍ර සහ උපකරණ, යාත්‍රා, පාරේ, වත් බෝට්ටු සහ සමාන ජන ප්‍රවාහන උපකරණ, අහස් යානා විශේෂිත මහජන උපයුක්ත පිරිසිදු උපකරණ සහ කිරීම් සහ උපකරණ, වෙනත් පන්තියක් තුළ ඇතුළත් නොකරන ලද යම් ක්ෂය විය හැකි වත්කම්	05
04	ගොඩනැගිලි, ව්‍යුහ සහ ස්ථිර ස්වභාවයේ සමාන දේ.	20
05	කීර්ති නාමය හැර අස්පායාව වත්කම්	වත්කමේ සත්‍ය ඵලදායී ජීව කාලය හෝ එම ජීව කාලය අවසන් වන තම්

		වසර 20
06	දියර කිරී නිෂ්පාදනයට යොදා ගන්නා කිරී දොවන යන්ත්‍ර	02

Taxation with Nuwan Sameera

24

16 වන වගන්තිය - ප්‍රාග්ධන දීමනා සහ තුලනය කිරීමේ දීමනා

- පනතේ 4 වන උප ලේඛනයේ සඳහන් ආකාරයට ප්‍රාග්ධන දීමනා ලබාගත යුතුය. ඒ සඳහා පහත වගුව භාවිතා කරන්න.

2018/04/01 දිනට පෙර (තක්සේරු වර්ෂ 2018/19 පෙර) අත්පත් කරගත් වත්කම් වෙනුවෙන් ප්‍රාග්ධන දීමනාව පැරණි පහත අනුව පහත පරිදි ගිණිකරගත යුතුය.

2018/04/01 දිනට පෙර කල්බදු පදනම් මත අත්පත් කරගත් වත්කම් සම්බන්ධව ප්‍රාග්ධන දීමනාව ගිණි නොවේ.

වත්කම් වර්ගය	අත්පත් කරගත් වර්ෂය
	2011/12 - 2017/18
1. පිරිසිදු, යන්ත්‍ර හා උපකරණය	
- අපනයන කර්මාන්තය	33 1/3%
- අනෙකුත්	50%
2. මෝටර්, වාහන හා ගෘහ භාණ්ඩ	20%
3. ඕනෑම ඉදිකරන ලද සුදුසුකම් ලබන ගොඩනැගිලි	10%
4. මිලදීගත් ඇතැම් ගොඩනැගිලි	6 2/3%
5. අපනයනය කළ මෘදුකාංග	25%
6. ශ්‍රී ලංකාව තුළ සංවර්ධනය කළ මෘදුකාංග	100%
7. තොරතුරු තාක්ෂණ උපකරණ, ගණක උපකරණ හා ඒවායේ උපාංග	25%
8. නිර්මිතාමය හැර වෙනත් ඕනෑම අස්පාතය වත්කම්	10%

ඒ අනුව ක්ෂය ගැලපීම පහත පරිදි වේ.

විස්තරය	+	-
ගිණුම් ක්ෂය	xxx	-
ප්‍රාග්ධන දීමනා	-	xxx

Taxation with Nuwan Sameera

25

තුලනය කිරීමේ දීමනා සහ තක්සේරු කළ හැකි ගාස්තු

මෙය අදාළ වන්නේ තක්සේරු වසර තුලදී උපලබ්ධි කරන ලද ක්ෂය කළ හැකි වත්කම් සඳහාය. එවැනි ගනුදෙනුවකදී බදු කටයුතු සඳහා ගැලපීම පහත පරිදි සිදු කළ යුතුය.

- එවැනි උපලබ්ධියක් මත ගිණුම්කරණ ගැලපිලි නැවත ගලපා අහෝසි කරන්න.
- ක්ෂය කළ හැකි වත්කමක් උපලබ්ධිය මත තුලනය කිරීමේ දීමනා හෝ තක්සේරු කළ හැකි ගාස්තු පහත පරිදි ගණනය කර ගලපන්න.

එම වත්කම් උපලබ්ධියෙන් ලද ප්‍රතිශ්ථාව	xxx
අඩු : එම වත්කමේ බදු ලියාපදිංචි අගය	
එම වත්කමේ ක්ෂය පදනම	xxx
මෙතෙක් ලබාගත් ප්‍රාග්ධන දීමනා	(xxx) (xxx)
තක්සේරු කළ හැකි ගාස්තුව / (තුලනය කිරීමේ දීමනා)	xxx

Taxation with Nuwan Sameera

26

තුලනය කිරීමේ දීමනා සහ තක්සේරු කළ හැකි ගාස්තු

විස්තරය	+	-
කෂය වන වත්කම උපලබ්ධි මත ගිණුම්කරන ගැලපිලි		
- ලාභය	-	xxx
- අලාභය	xxx	-
කෂය වන වත්කම මත ඉහත ගණනය කළ		
- තක්සේරු කළ හැකි ගාස්තු	xxx	-
- තුලනය කිරීමේ දීමනා	-	xxx

Taxation with Nuwan Sameera

27

17 වන වගන්තිය - ව්‍යාපාර වත්කම් සතු බැරකම් උපලබ්ධි කිරීමේදී සිදුවන පාඩු

17 වන වගන්තියට අනුව ව්‍යාපාරික වත්කම් හා බැරකම් උපලබ්ධි වීමෙන් සිදුවන පාඩු පහත පරිදි ගණනය කළ හැකිය.

විකුණුම් ප්‍රතිශ්ඨාව	xxx
(-) පිරිවැය	
(i) අලුත්වැඩියා හා වැඩි දියුණු කිරීම් නඩත්තු වියදම්	(xx)
(ii) මිලදී ගැනීමේ / අත්පත් කර ගැනීමේ පිරිවැය	(xx)
(iii) ප්‍රචාරණය, පැවරුම් බදු හා නීතිඥ ගාස්තු	(xx) (xxx)
වත්කම් උපලබ්ධියෙන් සිදුවන (පාඩු) හෝ ලාභ	xxx

Taxation with Nuwan Sameera

28

17 වන වගන්තිය - ව්‍යාපාර වත්කම් සතු බැරකම් උපලබ්ධි කිරීමේදී සිදුවන පාඩු

එලෙස පාඩු අඩු කළ හැකි වන්නේ එය,

- ☐ ව්‍යාපාර ආදායම් ඉපයීමට භාවිතා කරන ලද ව්‍යාපාරයේ ප්‍රාග්ධන වත්කම් විය යුතුය.
- ☐ මුදල් ණයට ගැනීමේදී දැරූ ණය බැඳීමක් නම්, ව්‍යාපාරයේ ආදායම් ඉපයීමට එම මුදල් යෙදවුමක් දුරට හෝ එම මුදල් වලින් මිලදී ගත් වත්කමක් ව්‍යාපාරයෙන් ආදායම් ඉපයීමට භාවිතා කළ තාක් දුරට.
- ☐ වෙනත් බැරකමක් නම්, ව්‍යාපාරයෙන් ආදායම් ඉපදවීමට එම බැරකම $\pm$ රීමට සිදු වූ තාක් දුරට පමණි.

19 වන වගන්තිය - ව්‍යාපාර හෝ ආයෝජන මත ඇති වූ පාඩු සඳහා ගැලපීම

- ✓ මෙම වගන්තිය යටතේ බදු සඳහා ගිණුම්කරණ ලාභ, ගැලපීමෙන් පසු ව්‍යාපාර හෝ ආයෝජන අලාභ අඩු කිරීම පිළිබඳ නිර්දේශ සපයයි.
- ✓ මේ අලාභ ඇති වන්නේ ඉහත වගන්ති මත ගැලපීම නිසා වන අතර එය ප්‍රවර්තන වසරේ ඇති වූ හෝ පසුගිය වසර 6 ඇතුළත හිලවී නොකළ ව්‍යාපාර පාඩුවක් (අලාභයක්) විය හැකිය.
- ✓ ව්‍යාපාර අලාභ ආයෝජන ආදායමට ද ගැලපිය හැකිය.
- ✓ නමුත් ආයෝජන අලාභ අඩු කළ හැක්කේ ආයෝජන ලාභ මත පමණකි.
- ✓ ආයෝජන වත්කමක උපලබ්ධි අලාභ වෙනත් ආයෝජන වත්කම් උපලබ්ධි ලාභයකට හිලවී කළ නොහැක.

24 වන වගන්තිය - බොල්ණය නැවත ආදායමක් ලෙස සැලකීම

- ✓ කපාහල බොල්ණය හෝ වියදමක් නැවත අයකර ගත් අවස්ථාවේ ආදායමක් ලෙස එකතු වේ.
- ✓ උපචිතව ආදායම හඳුනා ගත් විට එකී මුදල් නොලැබෙන බවට සාධාරණව ඔප්පු කළ හැකි විට බොල් ණය ලෙස එම අයකර ගත නොහැකි මුදල් අඩු කළ යුතුය.
- ✓ ලැබිය යුතු ආදායමක් නොලැබෙන බවට සනාථ වන විට එම මුදල බොල් ණය ලෙස කපා හැරීමට (අඩු කිරීමට) ඉඩ දෙනු ලැබේ.
- ✓ බැංකු ව්‍යාපාර ඇතුළු එම ආකාරයේ ව්‍යාපාර වලදී මුදල් අය කර ගැනීම සඳහා සාධාරණ පියවර ගෙන ඇති විට නොලැබූ මුදලක් කපා හැරීමට (බොල් ණය) ඉඩ දෙනු ලබයි.
- ✓ අඩමාණ ණය කිසිදු ආකාරයේ (විශේෂිත හෝ පොදු වෙන් කිරීම්) සඳහා වෙන්කිරීම් අඩු කිරීමට ඉඩ නොදේ.

Taxation with Nuwan Sameera

31

